

АНОТАЦІЯ

Шифр «Потенціал»

Активізація реформістського процесу в економічній системі України визначила головним пріоритетом розвитку ефективної фінансової політики посилення фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. Особливо гостро відчувається відсутність якісної фінансової політики у діяльності будівельних підприємств. У процесі виробничої діяльності суб'єктам господарювання необхідно постійно зважати на існуючі фінансові потреби, зокрема пошук достатнього обсягу фінансових ресурсів та раціонального їх використання як запоруки ефективного функціонування і розвитку. За таких умов саме зміцнення фінансового потенціалу будівельних підприємств дозволяє вирішити їх нагальні проблеми.

Це обумовлює необхідність поглиблення теоретико-методичних засад формування та оцінки фінансового потенціалу в системі стратегічного управління підприємствами.

Метою наукової роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад формування та оцінки фінансового потенціалу в системі стратегічного управління підприємствами.

Для досягнення окресленої мети в роботі було поставлено та вирішено такі завдання дослідження:

- з'ясувати сутнісні характеристики поняття «фінансовий потенціал підприємства»;
- встановити та систематизувати структурні характеристики фінансового потенціалу підприємства та джерела його формування;
- обґрунтувати науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу підприємств;
- здійснити комплексну аналітичну оцінку фінансового потенціалу будівельних підприємств та на її основі провести вибір фінансової стратегії досліджуваних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси формування та оцінки фінансового потенціалу підприємств.

Предметом дослідження виступають теоретичні та методичні аспекти формування та оцінки фінансового потенціалу в системі стратегічного управління підприємствами.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять методи наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної науки, праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. У процесі написання наукової роботи авторами використано низку методів, зокрема методи: теоретичного узагальнення та синтезу, системний підхід, статистичний аналіз, структурний аналіз, фінансовий аналіз, порівняння та експертна оцінка, економіко-математичне моделювання, графічний та інші.

Інформаційною базою дослідження були теоретико-методичні напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Хмельницькій

області, річні звіти та інші документи будівельних підприємств, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

– *удосконалено* науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу підприємства шляхом побудови системи факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства (рисунок 1.2), послідовності організації аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (рисунок 2.1) та системи показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (рисунок 2.2). Це дозволило за результатами оцінювання і на підставі побудованого організаційного механізму вибору фінансової стратегії підприємства (рисунок 3.1) здійснити вибір фінансової стратегії будівельних підприємств м. Хмельницького; *дістали подальшого розвитку*:

– трактування сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства» завдяки його уточнення, а саме: фінансовий потенціал - це сукупність фінансових ресурсів підприємства та можливість їх залучення для досягнення фінансових результатів на поточний момент та зі стратегічним спрямуванням. На відміну від існуючих трактувань, здійснено акцент на важливість стратегічного управління розвитком фінансового потенціалу підприємства;

– процеси оцінки фінансового потенціалу та формування фінансової стратегії підприємства шляхом імплементації системи показників аналізу, розрахунку інтегрального показника рівня фінансового потенціалу і механізму вибору фінансових стратегій для будівельних підприємств м. Хмельницького.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження та перспективи їхнього застосування на практиці обговорювалися та отримали позитивний відгук на: V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», Хмельницький національний університет, 14 листопада 2018 року; XXII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Осінні наукові читання», м. Вінниця, 28 вересня 2018 року.

Публікації. Основні результати наукової роботи опубліковано у трьох наукових працях загальним обсягом 0,58 д.а..

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати наукової роботи впроваджені у діяльність будівельного підприємства ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ» (довідка про впровадження від 10.01.2019 р.) та у навчальний процес (довідка про впровадження від 11.01.2019 р.)

Наукова робота складається з трьох розділів. Загальний обсяг роботи становить 43 сторінки. Обсяг роботи без списку використаної літератури та додатків становить 28 сторінок. Робота містить список використаної літератури та 4 додатки, які розміщені на 15 сторінках. Загальна кількість у роботі: рисунків - 10, таблиць - 10, використаних джерел - 43.

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ФОРМУВАННЯ, ОЦІНКА, ПІДПРИЄМСТВО.

Шифр «Потенціал»

НАУКОВА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА»**

Зміст

	С.
Вступ	3
1 Сутнісні характеристики фінансового потенціалу підприємства та джерела його формування	7
2 Обґрунтування науково-методичного підходу до оцінки фінансового потенціалу підприємств	13
3 Комплексна аналітична оцінка фінансового потенціалу будівельних підприємств як основа вибору їх фінансової стратегії	21
Висновки	27
Список використаної літератури	29
Додатки	34

ВСТУП

Актуальність дослідження. Активізація реформістського процесу в економічній системі України визначила головним пріоритетом розвитку ефективної фінансової політики посилення фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. Особливо гостро відчувається відсутність якісної фінансової політики у діяльності будівельних підприємств. У процесі виробничої діяльності суб'єктам господарювання необхідно постійно зважати на існуючі фінансові потреби, зокрема пошук достатнього обсягу фінансових ресурсів та раціонального їх використання як запоруки ефективного функціонування і розвитку. За таких умов саме зміцнення фінансового потенціалу будівельних підприємств дозволяє вирішити їх нагальні проблеми.

Формування та оцінка фінансового потенціалу підприємства є особливо актуальним завданням на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, оскільки характеризує не лише поточний фінансовий стан підприємства, а й визначає тенденції розвитку, можливості та перспективи ефективності та результативності діяльності, що є важливим не лише для власників підприємства, а й для кредиторів, інвесторів та постачальників.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питаннями формування та оцінки фінансового потенціалу підприємства займалися наступні вчені: Гнип Н. О., Калашнікова Т. В., Маринич І. А., Мойсеєнко І. П., Ільїна К., Пробоїв О. А., Кирилова Л. І., Тодорова Д. Д., Мірошніченко В.О. та ін. Вагомий внесок у розв'язання зазначених проблем зробили Холт Роберт Н., Ковалев В. В., Бланк І.О., Єпіфанов А. О., Мельник Т. М., Селіверстова Л.С., Блакита Г.В., Івахненко В. М., Савицька Г. В., Лахтіонова Л. А., Терещенко О. О., Хрущ Н. А., Григорук П. М., Білик М. Д. та багато інших науковців. Разом з тим залишаються недостатньо вивченими аспекти теоретичного та методичного базису формування та оцінки фінансового потенціалу підприємств, питання підвищення якості управління фінансовими

ресурсами, що і зумовило вибір теми наукової роботи, її мету, структуру та основні завдання.

Метою наукової роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад формування та оцінки фінансового потенціалу в системі стратегічного управління підприємствами.

Для досягнення окресленої мети в роботі було поставлено та вирішено такі завдання дослідження:

- з'ясувати сутнісні характеристики поняття «фінансовий потенціал підприємства»;
- встановити та систематизувати структурні характеристики фінансового потенціалу підприємства та джерела його формування;
- обґрунтувати науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу підприємств;
- здійснити комплексну аналітичну оцінку фінансового потенціалу будівельних підприємств та на її основі провести вибір фінансової стратегії досліджуваних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси формування та оцінки фінансового потенціалу підприємств.

Предметом дослідження виступають теоретичні та методичні аспекти формування та оцінки фінансового потенціалу в системі стратегічного управління підприємствами.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять методи наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної науки, праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. У процесі написання наукової роботи авторами використано низку методів, зокрема методи: теоретичного узагальнення та синтезу, системний підхід, статистичний аналіз, структурний аналіз, фінансовий аналіз, порівняння та експертна оцінка, економіко-математичне моделювання, графічний та інші.

Інформаційною базою дослідження були теоретико-методичні

напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Хмельницькій області, річні звіти та інші документи будівельних підприємств, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

– *удосконалено* науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу підприємства шляхом побудови системи факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства (рисунк 1.2), послідовності організації аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (рисунк 2.1) та системи показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (рисунк 2.2). Це дозволило за результатами оцінювання і на підставі побудованого організаційного механізму вибору фінансової стратегії підприємства (рисунк 3.1) здійснити вибір фінансової стратегії будівельних підприємств м. Хмельницького;

дістали подальшого розвитку:

– трактування сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства» завдяки його уточнення, а саме: фінансовий потенціал - це сукупність фінансових ресурсів підприємства та можливість їх залучення для досягнення фінансових результатів на поточний момент та зі стратегічним спрямуванням. На відміну від існуючих трактувань, здійснено акцент на важливість стратегічного управління розвитком фінансового потенціалу підприємства;

– процеси оцінки фінансового потенціалу та формування фінансової стратегії підприємства шляхом імплементації системи показників аналізу, розрахунку інтегрального показника рівня фінансового потенціалу і механізму вибору фінансових стратегій для будівельних підприємств м. Хмельницького.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження та перспективи їхнього застосування на практиці обговорювалися та отримали позитивний відгук на: V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», Хмельницький

національний університет, 14 листопада 2018 року; XXII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Осінні наукові читання», м. Вінниця, 28 вересня 2018 року.

Публікації. Основні результати наукової роботи опубліковано у трьох наукових працях загальним обсягом 0,58 д.а.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати наукової роботи впроваджені у діяльність будівельного підприємства ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ» (довідка про впровадження від 10.01.2019 р.) та у навчальний процес (довідка про впровадження від 11.01.2019 р.)

1 Сутнісні характеристики фінансового потенціалу підприємства та джерела його формування

Економічне середовище, в якому сьогодні функціонують підприємства України, характеризується значним посиленням динамічності та невизначеності. Успіх кожного підприємства за таких умов, в першу чергу, залежить від його фінансового потенціалу, який обумовлює здатність гнучко адаптуватися до змін у середовищі його діяльності.

Аналіз літературних джерел з проблеми формування фінансового потенціалу підприємств дає підстави стверджувати про існування різних науково-методичних підходів. Розглянемо більш детально фінансовий потенціал підприємства. Фінансовий потенціал здебільшого ототожнюють із фінансовими ресурсами, якими підприємство може розпоряджатися для здійснення поточної діяльності та майбутніх витрат. Ці фінансові ресурси являють собою доходи, накопичені від використання наявних ресурсів. Під фінансовим потенціалом розуміється здатність цих ресурсів у певний момент часу приносити дохід підприємству.

Фінансовий потенціал включає в себе сукупність всіх наявних фінансових ресурсів та можливість їх розподілу. На основі систематизації підходів вчених до трактування сутності фінансового потенціалу можна виділити два підходи: ресурсний та результативний (таблиця А.1). Як свідчать дані таблиці А.1, наразі немає єдиного трактування. Представники ресурсного підходу під фінансовим потенціалом зазначають потенційні фінансові показники виробництва. Результативний підхід є більш широким та трактує фінансовий потенціал як економічні відносини на підприємстві, які виникають з метою досягнення максимального прибутку. Переважає ресурсний підхід, згідно до якого прирівнюється фінансовий потенціал до наявних фінансових джерел, що утворюються в результаті ефективного використання наявних можливостей. Результативний підхід є менш популярним, його спрямування націлене на досягнення максимального результату діяльності.

Однак, зазначені трактування не є вичерпними, повними, оскільки одні враховують лише наявні фінансові ресурси, що необхідні для ефективної діяльності підприємства, але не звертають увагу, що фінансовий потенціал проявляється у наявній та спожитій формах. Інші визначення - характеризують фінансовий потенціал лише як різновид потенціалу підприємства, хоча він може бути визначальним фактором економічного зростання. Вважаємо, що при трактуванні фінансового потенціалу має ставитись акцент не лише на поточному фінансовому стані підприємства, але й обов'язково мають враховуватись майбутні перспективи.

Отже, вважаємо, що є доцільним трактувати сутність фінансового потенціалу наступним чином: *фінансовий потенціал являє собою сукупність фінансових ресурсів підприємства та можливість їх залучення для досягнення фінансових результатів на поточний момент та зі стратегічним спрямуванням.* На відміну від існуючих трактувань, здійснено акцент на важливість стратегічного управління розвитком фінансового потенціалу підприємства.

Фінансовий потенціал слід розглядати як складову економічного потенціалу підприємства. Ми погоджуємося з думкою О.Соколової, яка зазначає: «фінансовий потенціал асоціюється з наявністю фінансових можливостей підприємства для інвестування коштів в поточну діяльність, перспективний розвиток та нарощування його виробничого потенціалу» [10].

Фінансовий потенціал являє собою складову економічного потенціалу, перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими його складовими та забезпечує сталий розвиток підприємства та його конкурентоспроможність. Однак для оцінювання фінансового потенціалу вважаємо за необхідне розглянути його будову. Отже, складовими можемо виділити:

- фінансовий потенціал стійкості, тобто здатність підприємства забезпечувати свою життєдіяльність власними коштами;
- фінансовий потенціал забезпечення, що характеризує ефективність розпорядження власними коштами та доцільність та оптимальність умов

залучення фінансових засобів ззовні;

– фінансовий потенціал розвитку, що є проявом здатності розвитку підприємства на основі інвестиційних вкладень.

Проаналізувавши підходи авторів [9, 21 та ін.] щодо будови фінансового потенціалу, запропоновано класифікувати фінансовий потенціал за такими ознаками (рисунок 1.1).

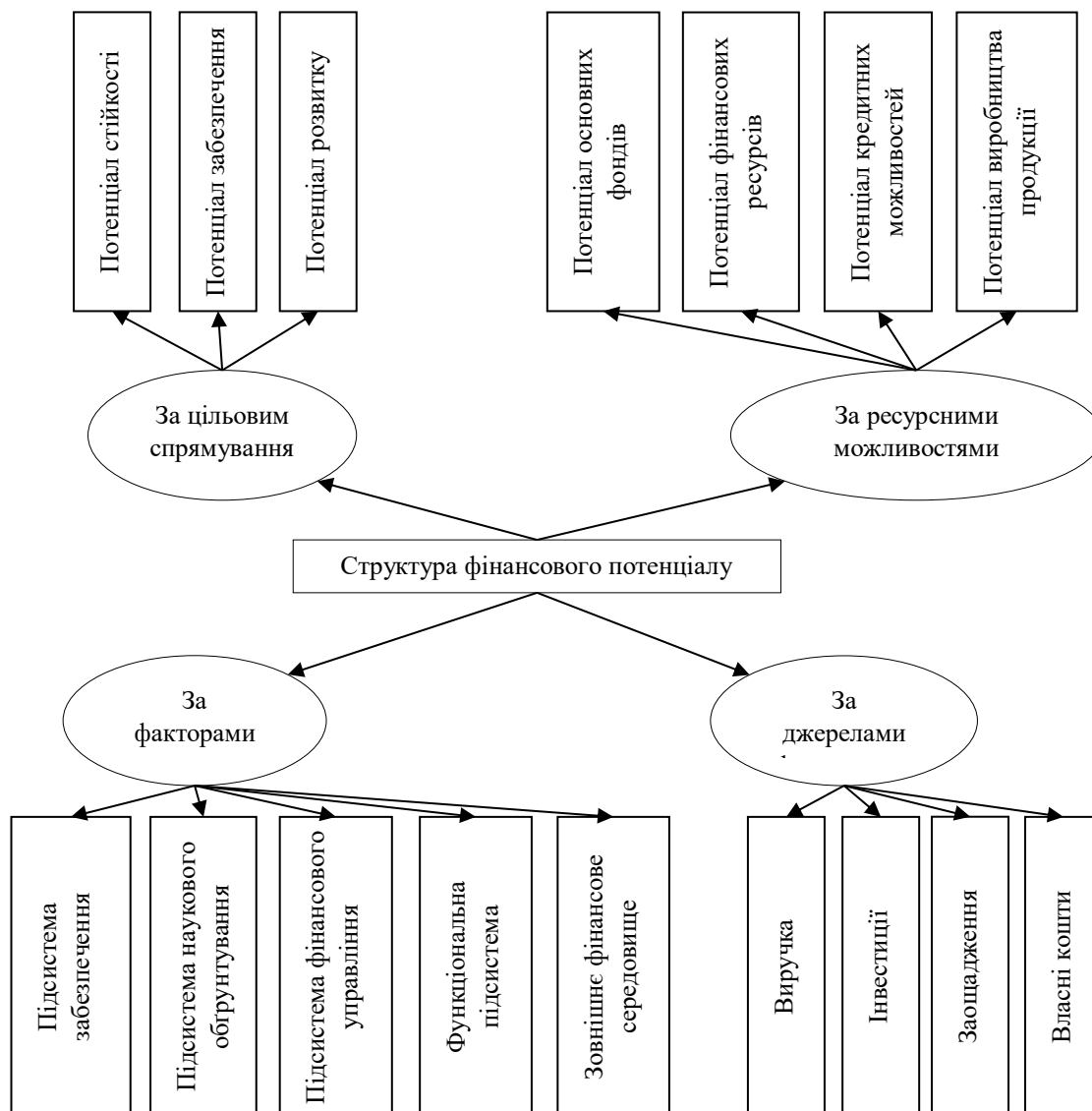

Рисунок 1.1 – Структурна будова фінансового потенціалу підприємства
(узагальнено авторами за джерелами [9, 21 та ін.])¹

На нашу думку, найбільш точною є структура фінансового потенціалу за

¹ опубліковано у роботі [18]

ресурсними можливостями, оскільки, на відміну від інших підходів, вона розглядає фінансовий потенціал не лише як фінансові ресурси, а й як можливу перспективу розвитку підприємства на майбутнє, враховуючи всі види діяльності. Окремими складовими можемо виділити внутрішній фінансовий потенціал, що представлений валовими накопиченнями, джерелами коштів, дохідністю, активами підприємства, капіталом, показниками балансу та зовнішній фінансовий потенціал, що являє собою інвесторів, страхові компанії, фінансові інститути.

На фінансовий потенціал здійснюють вплив певні фактори (рисунок 1.2).

Для фактору управління великий вплив має стратегія, обрана підприємством, для реалізації якої формується ряд завдань, стиль управління та компетентність керівників, швидкість та ефективність прийняття управлінських рішень, принципи ведення бізнесу, організаційна структура підприємства, планування та прогнозування показників, рівень делегування повноважень та відповідальність працівників.

У сфері фінансових ресурсів необхідно виокремити обсяг власних коштів, оперативність та раціональність управління фінансами, можливість залучення додаткових ресурсів, величина дебіторської заборгованості.

У кадровій політиці варто зазначити рівень освіти та кваліфікації працівників, а також їх практичний досвід, мотивування та матеріальне стимулювання, клімат у колективі, емоції та амбіції конкретних осіб, здатність діяти у кризових та стресових ситуаціях, особисті якості працівників, прагнення до результативності та ефективності діяльності підприємства загалом.

У сфері маркетингу вважаємо доцільним виокремити інтереси споживачів, попит на товар, рівень життя населення, популярність торгової марки, цільову аудиторію продукту, діяльність конкурентів, точки та канали збуту, взаємодія покупця та продавця, рекламна кампанія, акції та бонусні пропозиції, позиція та частка ринку.

Також варто зазначити такий фактор, як імідж підприємства. Оскільки він являється своєрідним капіталом. Кошти на рекламу, на обслуговування

покупців, різні супутні послуги, післягарантійне обслуговування, бренд, торгова марка – все це створює на імідж компанії.

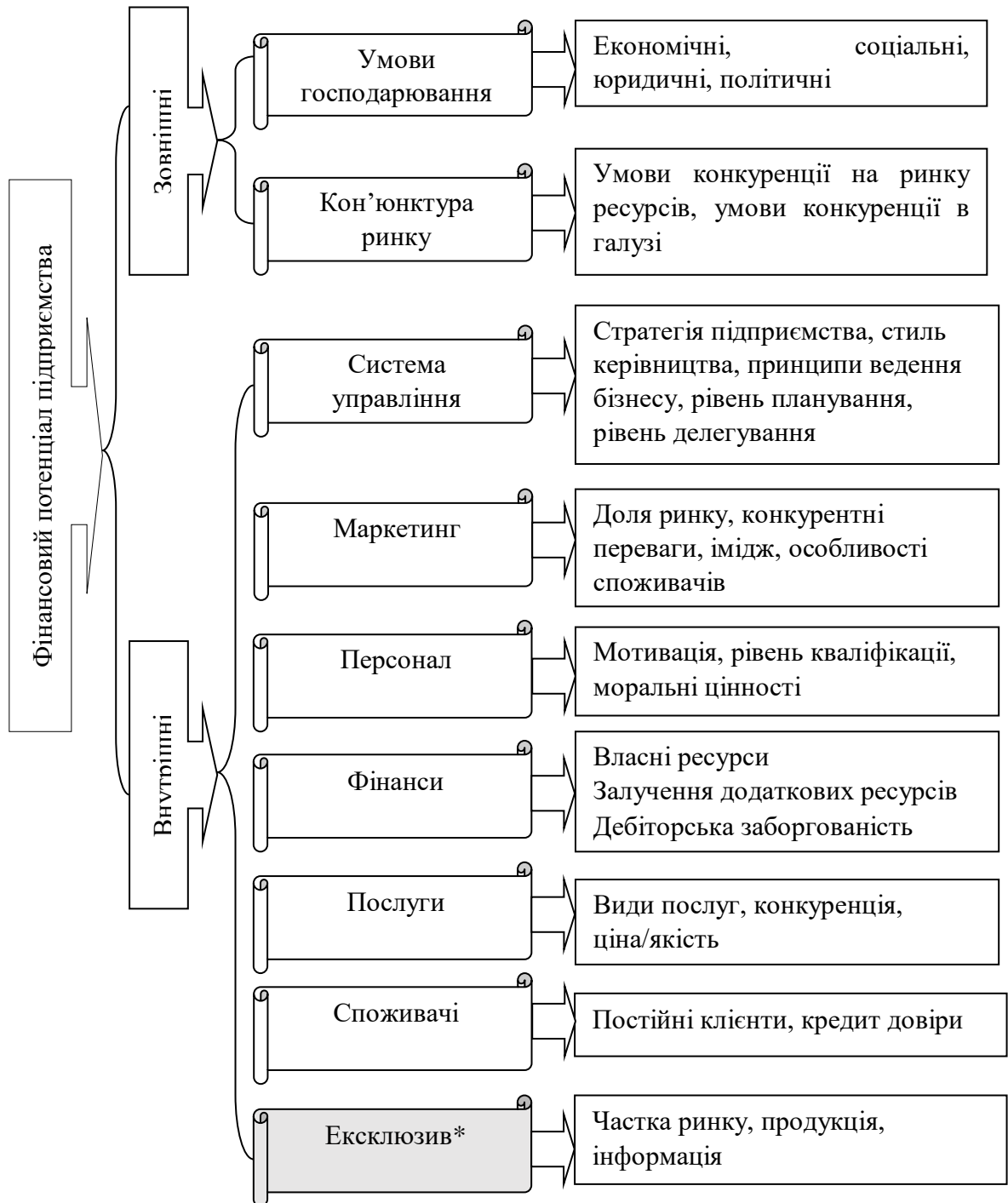

Рисунок 1.2 – Система факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства
(узагальнено авторами за джерелами [14, 15, 16, с. 192] та доповнено*)²

² опубліковано у роботі [18]

Послуги являються важливим чинником, оскільки враховують конкурентоспроможність, оптимальність організації процесів, оптимальність співвідношення ціна/якість.

Серед споживачів варто виділити постійних клієнтів, які і приносять виручку підприємству, і популяризують його продукцію серед населення, тобто формують попит. Також споживачі створюють певний кредит довіри до компанії, що також є важливим чинником, оскільки в інтересах компанії його виправдати.

Вважаємо доцільним *виділення такого фактору, як ексклюзив*. До ексклюзиву входять послуги, товар, інформація, якою володіє лише дане підприємство, що створює йому унікальність в очах споживачів, а, отже, і переваги перед конкурентами. Також, якщо взяти до прикладу інформацію, то підприємство може обрати новітні розробки, або ж обрати вигіднішого постачальника, чи завоювати новий неосвоєний сегмент ринку, або ж, навіть, змінити цільову аудиторію.

В сукупності всі перераховані фактори не лише впливають на фінансовий потенціал підприємства, а й прямо чи опосередковано беруть участь у його формуванні.

Оскільки сукупність фінансових можливостей підприємства, яка сконцентрована у фінансових ресурсах, вказує на наявність у нього статичного характеру, та які в будь-який момент можуть бути мобілізовані, свідчать про рушійну силу або наявний фінансовий потенціал. Вважаємо, що фінансовий потенціал підприємств слід розглядати у чотирьох ракурсах (рисунок А.1).

Можливими причинами, що впливають на формування фінансового потенціалу у частині змін фінансового забезпечення підприємств є:

- дефіцит фінансових ресурсів країни, який спричиняє недофінансування потреб у сфері матеріального виробництва підприємств;
- використання коштів підприємствами не за призначенням;
- значні розміри боргів підприємства та проблеми з їх

обслуговуванням;

- невисокий рівень капіталізації банківської системи;
- зростання відсоткових ставок за користування короткостроковими кредитами;
- зменшення обсягів довгострокового банківського кредитування;
- зростання інфляції та різкі зміни курсу національної валюти;
- вплив фінансових активів за кордон;
- викривлення у звітності і можливі фінансові махінації [12, с. 270–274].

Формування потенціалу підприємства - це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення [11, с. 23].

Фінансова система держави є основою для формування фінансового потенціалу у розрізі певних видів фінансових ресурсів (рисунок А.2).

Отже, фінансовий потенціал підприємства формують державні фінансові ресурси (у вигляді позик, фінансування), фінансові ресурси суб'єктів господарювання та домогосподарств (позики, аванси та ін.) та ресурси суб'єктів фінансово-кредитної інфраструктури (кредити банків, кредитних спілок, доходи по депозитах, виплатами страхових компаній).

2 Обґрунтування науково-методичного підходу до оцінки фінансового потенціалу підприємств

Економічна могутність будь-якої держави, в першу чергу, визначається стабільністю розвитку базових галузей вітчизняної економіки та її первинних ланок – підприємств, що виробляють товари та надають послуги.

Ефективність функціонування підприємств у довгостроковому періоді, високі темпи їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем використання фінансових ресурсів, тому одним із

найважливіших напрямів фінансової політики підприємств на сучасному етапі має стати формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення необхідного рівня ліквідності.

Одним із завдань фінансової політики кожного підприємства є визначення оптимального співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами. Аналізуючи дані рисунка Б.1, можна відзначити, що структура фінансових ресурсів підприємств України в 2015–2017 років носила відносно сталий характер. Розмір власного капіталу підприємств з 2011 р. має постійну тенденцію до збільшення. Так, у 2008 р. показник власного капіталу підприємств склав 826,6 млрд. грн., а у 2017 р. він збільшився майже у три рази, склавши 2 458,5 млрд. грн. (рисунок Б.2). Збільшення капіталу підприємств в макроекономічному аспекті відбулося за рахунок збільшення власного капіталу в грошовому еквіваленті. В структурі капіталу підприємств України станом на 1 січня 2018 р. домінуючі позиції мають поточні зобов'язання та забезпечення підприємств – 57,93% та довгострокові зобов'язання та забезпечення – 17,38% , що в сукупності становить 75,31%. Тобто на поточні зобов'язання та забезпечення – більше половини фінансових ресурсів. Має місце тенденція до збільшення їхньої частки. При цьому близько п'ятої частини ресурсів залучається на довгостроковий період (більше року). В умовах нестабільності національної валюти довгострокове кредитування характеризується як ризикове. Разом із тим скорочується частка власного капіталу – з 28,35% у 2015 р. до 24,69% у 2017 р. [17]. Підприємства уникають ризику за рахунок власних коштів. Такі дані свідчать про порушення умов фінансової рівноваги між власними та залученими коштами підприємств України, тобто фінансової стійкості підприємств. Загальний фінансовий результат діяльності підприємств України був від'ємним в 2013-2015 роках, тобто підприємства отримали збиток, хоча частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (65% та 73,3% відповідно), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (35% та 26,7% відповідно). Це свідчить про те, що суми

збитків були значно більшими за прибутки (таблиця Б.1.). А вже в 2016 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, тобто вони отримали прибуток у сумі 29705 млн. грн, у 2017 році він склав 168752,8 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток, зросла до 73%.³

Для раціонального формування та використання фінансового потенціалу підприємств доцільно врахувати такі рекомендації:

а) у тактичному аспекті: притримуватися необхідного рівня платоспроможності та ліквідності для покриття поточних зобов'язань, економного використання фінансових ресурсів, ведення контролю над виробництвом та збутом для підвищення рівня рентабельності;

б) у стратегічному аспекті: забезпечити вибір оптимальної структури власних та позичкових коштів для підтримки платоспроможності у довгостроковому періоді.

Аналітична оцінка складових фінансового потенціалу підприємств ґрунтується на використанні науково-методичних підходів до аналізу та оцінки фінансового стану підприємства. Наразі ці підходи є досить актуальними, про що свідчать численні наукові публікації [4, 5, 9, 13, 16, 21-39 та ін.], які висвітлюють методичні та практичні основи, особливості аналізу та оцінки фінансового стану підприємств. Однак, сьогодні відсутній єдиний концептуальний підхід до аналізу та оцінки фінансового стану сучасного підприємства, різні автори пропонують, обґрунтовують і аргументують різноманітні базові засади отримання комплексної оцінки. Разом із тим фінансовий стан підприємства – складне багатогранне поняття, що визначає конкурентоспроможність підприємства, в частині його фінансового потенціалу. Це характеристика економічної діяльності підприємства, яка відображає рівень фінансового потенціалу підприємства та свідчить, в першу чергу, про спроможність підприємства фінансувати свою діяльність у поточний момент та на перспективу.

³ опубліковано у роботі [19]

На підставі огляду існуючих методичних підходів [4, 5, 9, 13, 16, 21-39 та ін.], можна стверджувати, що аналіз та оцінка фінансового стану підприємств здійснюється переважно за показниками офіційної фінансової звітності підприємства, складеної за П(С)БО. Більшість методичних підходів містять опис процедури проведення горизонтального, вертикального і трендового аналізу, які застосовуються у ході аналізу окремих об'єктів, наприклад бухгалтерського балансу підприємства, майна підприємства та ін.. У той же час, у всіх наукових методиках автори застосовують коефіцієнтний аналіз, оскільки він вважається найбільш універсальним при здійсненні аналітичних розрахунків на практиці. Процес аналізу та оцінки фінансового стану підприємства ми пропонується здійснювати шляхом застосування коефіцієнтного аналізу у ході якого доцільним є не тільки визначення набору фінансових показників, але і зведення їх у систему⁴. Наступним етапом, що дозволить комплексно оцінити та інтерпретувати ситуацію необхідно здійснювати оцінювання із застосуванням інтегральних методів. За результатами даних процедур, на нашу думку, можна отримати інформацію про рівень наявного фінансового стану підприємства та, відповідно, фінансового потенціалу, на основі якого в майбутньому має здійснюватися процес моделювання з метою пошуку оптимальної фінансової стратегії підприємства.

Нами встановлено, що в існуючих методиках коефіцієнтного аналізу не існує єдиної думки в частині вибору фінансових показників. Зокрема, різною є кількість та наповненість груп (від 3 до 8); при поданні показників в окремих групах, автори використовують різні назви групи для оцінки одного і того ж напрямку; в окремих підходах пропонується деталізація у межах окремих груп показників; існує неоднозначність у розрахунку окремих показників тощо (таблиця Б.2). Вважаємо, що підходи таких авторів як: Ізмайлова К.В., Білик М.Д., Павловська О.В., Чумаченко М.Г., Болюх М.А., Мец В.О., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С. та ін. є базовими. Результатами систематизації підходів цих та інших авторів до аналізу та оцінки фінансового

⁴ опубліковано у роботі [20]

стану підприємства дозволяють нам виділити окремі аналітичні блоки та етапи організації аналізу та оцінки фінансового стану підприємства.

Послідовність організації аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства відображена на рисунку 2.1. На відміну від існуючих підходів, нами виділено два етапи організації процесу: 1) аналіз та оцінка внутрішнього потенціалу підприємства та 2) аналіз та оцінка зовнішнього потенціалу підприємства, що обґрунтовується місцем формування та застосування потенційних можливостей підприємства. Побудована нами система показників аналізу та оцінки дозволить встановити характеристики фінансового потенціалу підприємства (рисунок 2.2). Опис системи показників подано у додатку В.

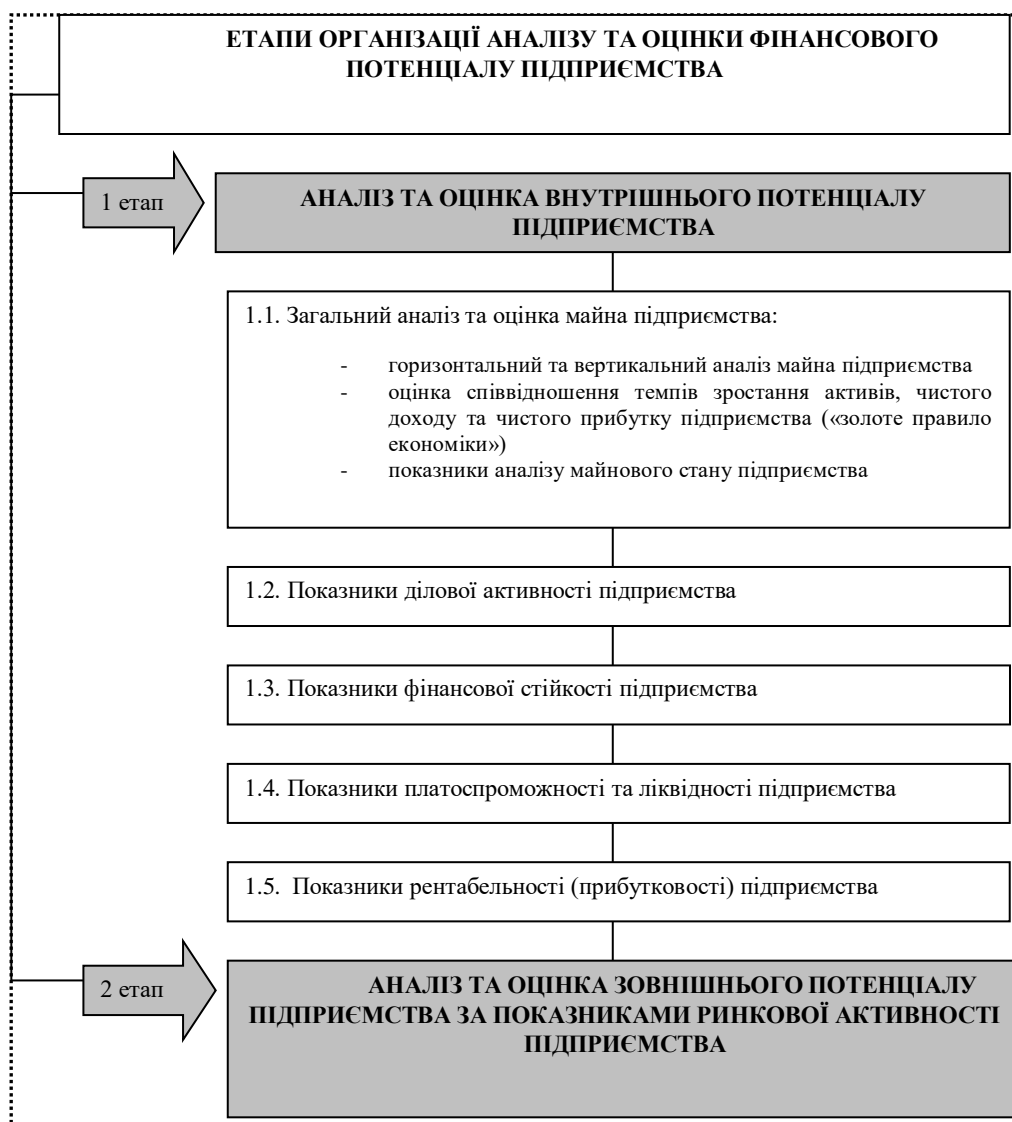

Рисунок 2.1 – Етапи організації аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (побудовано авторами)

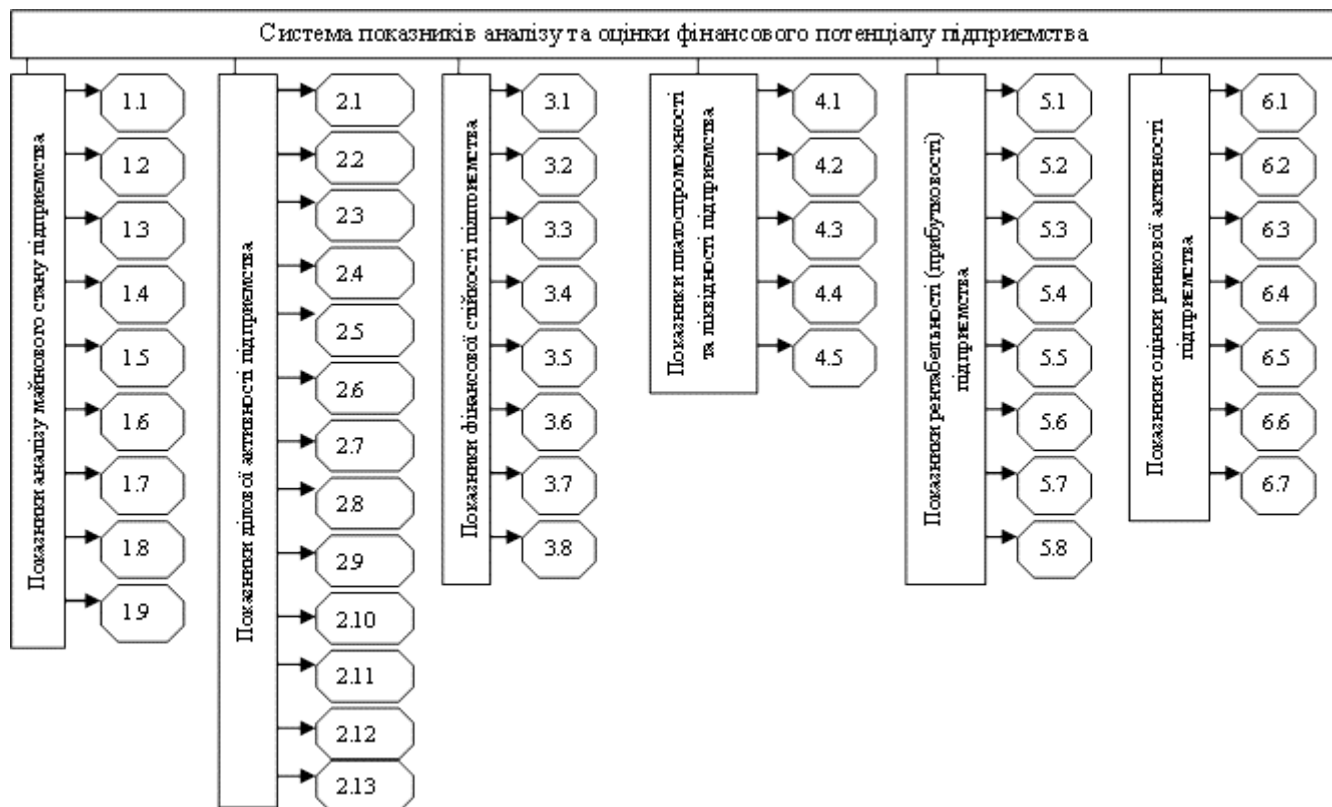

Рисунок 2.2 – Система показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (побудовано авторами)

Необхідність побудови системи показників викликана тим, що всі вони перебувають у взаємозв'язку та взаємообумовленості, а тому оцінити реальну ситуацію можна лише на основі використання певного комплексу показників із врахуванням впливу на них різних факторів.

Слід зазначити, що дана система може бути розширена шляхом включення до її складу і інших фінансових показників. У процесі здійсненого нами вибору показників до складу системи основними аргументами (критеріями) ми вважали їх достатність для отримання об'єктивної оцінки та виключення дублювання.

Як свідчить аналіз літератури з даної проблематики, для здійснення комплексної оцінки фінансового потенціалу підприємства пропонується застосувати методи побудови інтегрального показника.

Комплексна оцінка фінансового потенціалу підприємства являє собою

характеристику його діяльності, дає можливість визначити місце суб'єкта господарювання у системі економічних відносин. Вона є основою при прийнятті управлінських рішень, виборі стратегії підприємства, напрямів розвитку.

Основними методами побудови інтегральних показників є наступні методи: сум, добутоків, середньої арифметичної, середньої геометричної, відстаней та ін.. Для побудови інтегрального показника рівня фінансового потенціалу підприємства, попри всі недоліки, які притаманні усім методам, можна використати будь-який із вищезазначених.

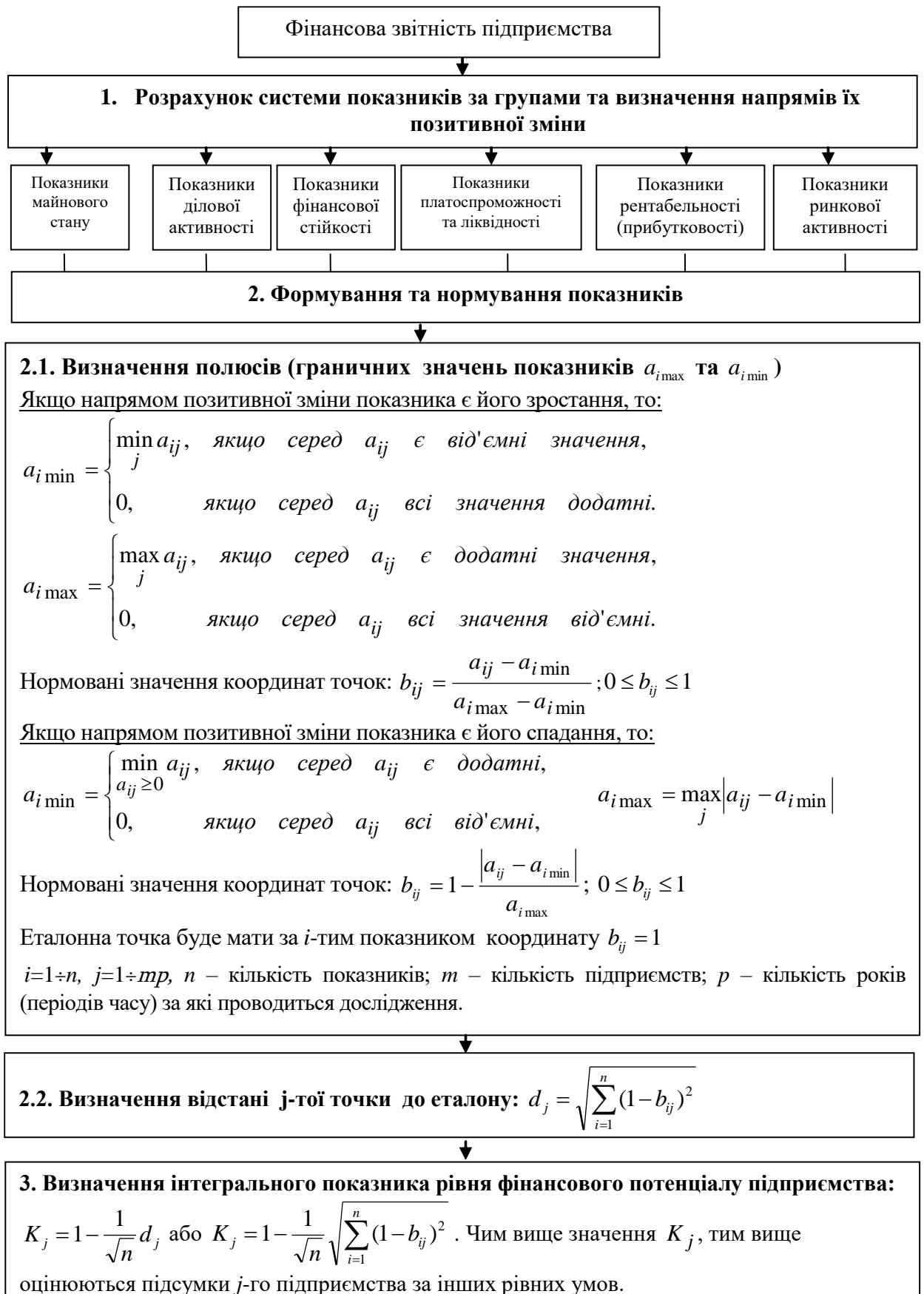
У рамках нашого дослідження побудову інтегрального показника будемо здійснювати із використанням методу відстаней [40].

Послідовність розрахунку інтегрального показника рівня фінансового потенціалу підприємства подана на рисунку 2.3 [38, с. 304-307].

Сутність цього методу полягає у визначенні ступеня близькості досягнутих результатів кожного підприємства до найкращих (еталонних) результатів. Для розрахунку інтегрального показника застосовується критерій евклідової відстані від кожної точки (виробничого об'єкта) з координатами a_{ij} до точки - еталона (умовного виробничого об'єкта) з координатами a_{ie} . Попередньо відбувається нормування показників за еталоном. Це необхідно тому, що в ряді випадків досліджувані показники між собою непорівнянні. У цьому випадку, кожне j -е підприємство характеризується набором координат

$\{a_{ij}/a_{ie} \ i=1 \div n\}$, а еталонне підприємство - набором одиничних координат $\{a_{ij}/a_{ie}=1 \ i=1 \div n\}$. Далі визначаються полюси (граничні значення показників $a_{i \max}$ та $a_{i \min}$); нормовані значення координат точок та відстань j -тої точки до еталону. У результаті інтегральний показник розраховується за формулою:

$$K_j = 1 - \frac{1}{\sqrt{n}} d_j \text{ або } K_j = 1 - \frac{1}{\sqrt{n}} \sqrt{\sum_{i=1}^n (1 - b_{ij})^2} \quad (2.1)$$

Рисунк 2.3 – Послідовність розрахунку інтегрального показника рівня фінансового потенціалу підприємства [38, 40]

Чим вище значення K_j , тим вище оцінюються підсумки j -го підприємства за інших рівних умов. Чим вище значення K_j , тобто чим далі розташована j -а точка від початку координат (відповідно вона ближче до еталону), тим ближче результати роботи j -го підприємства до найкращого [38, 40].

Для оптимальної оцінки фінансового потенціалу підприємства необхідно врахувати всі фактори, що прямо чи опосередковано впливають на його діяльність. Також оцінювання повинно включати всі процеси, що відбуваються на підприємстві, щоб охарактеризувати ступінь досягнення цілей, виконання завдань, вплив змін та удосконалень процесу управління на фінансовий потенціал підприємства.

3 Комплексна аналітична оцінка фінансового потенціалу будівельних підприємств як основа вибору їх фінансової стратегії

Для здійснення комплексної аналітичної оцінки фінансового потенціалу підприємств нами використано інформацію про результати діяльності 3-х будівельних підприємств м. Хмельницького, а саме звітність та інші документи ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ», ТОВ «Геліос-Плюс» та ТОВ «Інвестиційна будівельна компанія Поділля». Розрахунки здійснювались відповідно до етапів організації аналізу та оцінки фінансового потенціалу (рисунок 2.1) у межах системи показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (рисунок 2.2). Послідовність аналітичних дій розглянемо за даними ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ».

1. Аналіз показників майнового стану ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ» подано у таблиці В.1. Аналіз показників майнового стану свідчить про погіршення майнового стану підприємства. Про це свідчить зниження значення коефіцієнту приросту майна з 1,01 у 2016 році до 0,48 у 2017 році та значення коефіцієнту мобільності майна, який був мізерний, а у 2018 році дорівнював нуль. У 2018 році частка обігових коштів підприємств у виробничій сфері в порівнянні із минулими роками зменшилась та склала 0,34,

що на 31,87 в.п. менше ніж у 2016 році. У той же час частка коштів, які інвестовані в основні засоби складає лише 0,01. Величина коефіцієнту зносу показує, що на підприємстві основні засоби зношені на половину, коефіцієнт зносу складає приблизно 0,5. Основні засоби протягом періоду дослідження практично не оновлювались, коефіцієнт оновлення основних засобів у 2018 році дорівнює 0,21. Частка оборотних виробничих активів у валюті балансу не значна всього 0,34 у 2018 році, що негативно позначається на фінансовій стійкості даного підприємства. Коефіцієнт мобільності активів на даному підприємстві має високий рівень: у 2018 р. складає 122,46, коли рекомендоване значення (0,5). Цей показник показує скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових коштів та свідчить про потенційну можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Таке велике його значення пояснюється специфікою діяльності даного підприємства.

2. Аналіз показників ділової активності ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСЕ СІТІ» подано у таблиці В.2. Результати аналізу ділової активності підприємства свідчать про таке. Коефіцієнт ресурсовіддачі протягом 3-х років знижується, у 2018 році склав 0,91 в.п. що 53,27 в.п. менше ніж у 2016 році, він показує скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції (послуг) на одиницю коштів інвестованих в активи, негативним є зменшення його величини. Зменшується також і величина показника фондovіддачі до 111,87 в.п. у 2018 році (це значно менше ніж у 2016 році, темп зростання лише 15,09 %), разом із тим спостерігається тенденція щодо подальшого зниження цього показника. Період одного обороту обігових коштів, який показує середній період від витрачання коштів для виробництва (придбання) продукції, надання послуг до отримання коштів за реалізовану продукцію у 2018 році значно збільшився та склав 394 дні, що свідчить про негативну тенденцію щодо збільшення запасів та поточної дебіторської заборгованості. Виходячи із специфіки роботи досліджуваного підприємства, у нього є значні запаси, період протягом якого вони трансформуються у грошові кошти збільшився у 2018 році та складає 139 днів. На підприємстві у 2018 році в порівнянні із минулими роками зростають

періоди погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей; особливо кредиторської заборгованості, збільшення більш ніж у 2 рази. Це досить тривожна ситуація. Як свідчить розрахований період операційного циклу, на підприємстві тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів за грошові кошти збільшується. У той же час зниження значень показника «період фінансового циклу» та його від'ємне значення свідчить про нестачу грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві.

3. Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ» подано у таблиці В.3. На підставі розрахованих показників фінансової стійкості можна стверджувати, що підприємство у 2018 році значно знизило рівень своєї фінансової стійкості. Протягом трьох років найвищий рівень фінансової стійкості підприємства був у 2017 році, у 2018 році він в цілому погіршився за усіма показниками. Підприємство залежне від позичкових джерел та нездатне виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних джерел, коефіцієнт незалежності складає 0,31 в.п. в 2018 році при нормованому 0,5. Коефіцієнт фінансової залежності у 2018 році склав 3,23 в.п., він показує скільки сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу; його величина є підтвердженням значної фінансової залежності. Досить незначною є величина коефіцієнта фінансової стабільності. У той же час, на підприємстві високе значення має коефіцієнт маневреності власного капіталу, який у 2018 році дорівнює 3,2 (тоді коли нормативне обмеження цього показника визначено у межах 0,2 - 0,5). Така ситуація склалась завдяки збільшенню суми власного капіталу у 2018 році. Однак, негативним є збільшення у 2018 році коефіцієнта фінансової напруги (0,69 в.п. при рекомендованому не більше 0,5). Слід відмітити і те, що величина коефіцієнту довгострокового залучення позичкових коштів протягом трьох років дорівнює нулю, що свідчить про залежність підприємства від довгострокових позичкових коштів. Дорівнює нулю і величина коефіцієнту фінансового левериджу, яка також вказує на незалежність підприємства від довгострокових зобов'язань.

4. Аналіз платоспроможності та ліквідності ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ» подано у таблиці В.4. На підставі розрахованих показників, можна стверджувати, що протягом періоду дослідження в цілому підприємство мало недостатній рівень платоспроможності та ліквідності. Крім того, рівень показників у 2018 році в порівнянні із минулим роком погіршився. Коефіцієнт загальної платоспроможності поза межами нормативного значення (2), його величина у 2018 році складала 1,45 в.п., це свідчить про неспроможність підприємства покрити усі зобов'язання його активами. Також показники абсолютної та швидкої ліквідності підприємства не досягають рекомендованих значень. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість свідчить, що підприємство не зможе негайно погасити усю короткострокову заборгованість. Коефіцієнт швидкої ліквідності вказує, що ліквідних активів недостатньо для погашення термінових боргів. Як свідчить співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості підприємство нездатне розрахуватись із кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року (рекомендоване значення показника 1, а на підприємстві у 2018 році 0,24). В цілому рівень платоспроможності та ліквідності досить низький, показник загальної платоспроможності 1,45 при нормативному значенні 2.

5. Аналіз показників рентабельності (прибутковості) ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ» відображено у таблиці В.5. Рентабельність є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку. Рентабельність - це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється. Слід зазначити, що підприємство протягом 3-х років було прибутковим, отже усі показники рентабельності мають високі значення. У той же час, рівень загальної рентабельності підприємства протягом трьох років знижується (з 19,57 % до 10,70 %) та збільшується період окупності інвестицій.

Відмічається підвищення показника чиста рентабельність реалізованої продукції підприємства до 3,62 в.п. це дає надію на загальне покращення фінансового стану даного підприємства.

Наступним етапом є розрахунок інтегрального показника рівня фінансового потенціалу ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ». Результати розрахунку подані у таблиці 3.1. Аналогічні аналітичні процедури були нами здійсненні і для ТОВ «Геліос-Плюс» та ТОВ «Інвестиційна будівельна компанія Поділля».

Таблиця 3.1 - Відстань j -тої точки до еталону d_j та значення інтегрального показника K_j

Показники	ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ»			ТОВ «Геліос-Плюс»			ТОВ «Інвестиційна будівельна компанія Поділля»		
	Роки			Роки			Роки		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
d_j	2,742	3,046	3,146	3,915	4,224	4,349	4,748	5,545	5,665
K_j	0,58	0,63	0,57	0,46	0,42	0,40	0,35	0,23	0,22

Розраховані інтегральні показники свідчать про рівень фінансового потенціалу кожного будівельного підприємства та відображають зміну рівня рівень фінансового потенціалу підприємств в динаміці – протягом трьох років.

На основі виконаної комплексної аналітичної оцінки, підприємства можуть здійснювати вибір типу (виду) фінансової стратегії. З цією метою доцільно скористатись організаційним механізмом вибору фінансової стратегії підприємства (рисунок 3.1). Скорочення ФП – рівень фінансового потенціалу підприємства.

Вважаємо за доцільне надати такі рекомендації щодо вибору фінансової стратегії будівельними підприємствами.

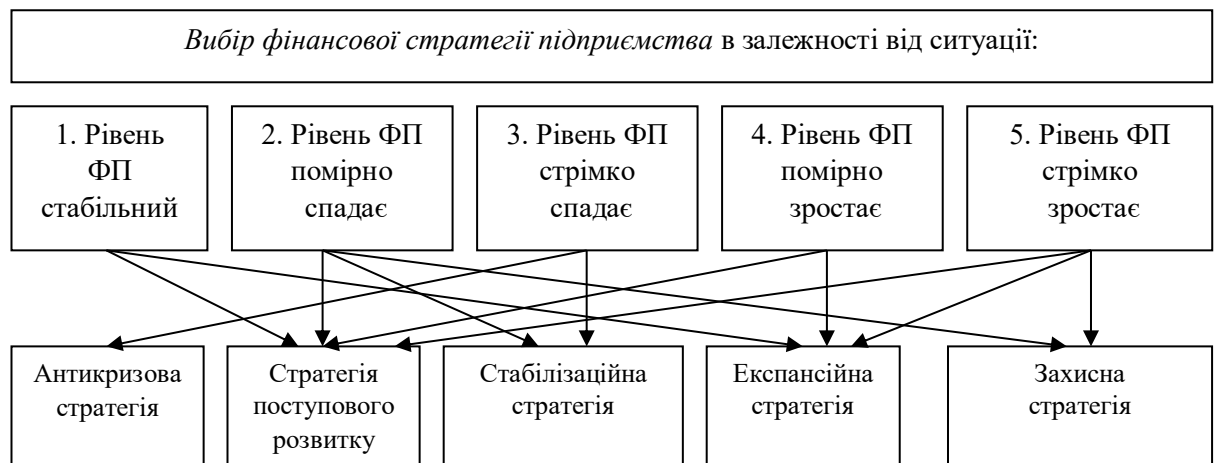

Рисунок 3.1 – Організаційний механізм вибору фінансової стратегії підприємства (побудовано авторами на основі [41])

У ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ» рівень фінансового потенціалу протягом трьох років найвищий, тенденція щодо спадання досить незначна, отже товариству можна обирати стратегію поступового розвитку чи експансійну стратегію. Якщо ж врахувати зростаючий зовнішній тиск, то найбільш оптимальним варіантом є експансійна стратегія.

Рівень фінансового потенціалу ТОВ «Геліос-Плюс» протягом трьох років помірно спадає, отже найбільш оптимальними для даного підприємства є вибір таких стратегій як: захисна, поступового розвитку та стабілізаційна.

ТОВ «Інвестиційна будівельна компанія Поділля» рівень фінансового потенціалу протягом трьох років стрімко спадає (підприємство мало нестійкий фінансовий стан та підвищилась ймовірність його банкрутства), отже товариству потрібно застосовувати стабілізаційну стратегію, якщо ж далі ситуація буде погіршуватись – антикризову стратегію.

Сутність та характеристика фінансових стратегій підприємства описана нами у таблиці В.6.

Таким чином, проведена нами комплексна аналітична оцінка фінансового потенціалу будівельних підприємств дозволила здійснити вибір фінансової стратегії для кожного підприємства. На цій основі підприємства одержали можливість формувати пакет управлінських рішень щодо подальшого свого фінансового розвитку.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади формування та оцінки фінансового потенціалу в системі управління підприємствами.

1. Нами з'ясовані сутнісні характеристики поняття «фінансовий потенціал підприємства». Проведене дослідження економічної сутності та аналіз змістових характеристик дозволили надати уточнення даного поняття, а саме: фінансовий потенціал - це сукупність фінансових ресурсів підприємства та можливість їх залучення для досягнення фінансових результатів на поточний момент та зі стратегічним спрямуванням. На відміну від існуючих трактувань, нами здійснено акцент на важливість стратегічного управління розвитком фінансового потенціалу підприємства.

2. На основі дослідження існуючих підходів узагальнено структурну будову фінансового потенціалу підприємства в якій показано класифікацію за такими ознаками як: цільове спрямування, ресурсні можливості, джерела формування та фактори впливу.

3. На основі систематизації фахової інформації побудовано систему факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства, в якій запропоновано, на відміну від інших, виділити такий фактор, як ексклюзив. Наголошено, що в сукупності всі фактори не лише впливають на фінансовий потенціал підприємства, а й прямо чи опосередковано беруть участь у його формуванні. Також зазначено, що фінансова система держави є основою для формування фінансового потенціалу у розрізі певних видів фінансових ресурсів.

4. За результатами аналітичної оцінки складових фінансового потенціалу підприємств України надано рекомендації для забезпечення раціонального формування та використання фінансового потенціалу підприємств України у двох аспектах: тактичному та стратегічному.

5. Обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу підприємства, зокрема:

- побудовано послідовність організації аналізу та оцінки фінансового

потенціалу підприємства, в якій виділено два етапи організації процесу: 1) аналіз та оцінка внутрішнього потенціалу підприємства та 2) аналіз та оцінка зовнішнього потенціалу підприємства, що обґрунтовується місцем формування та застосування потенційних можливостей підприємства;

– побудовано систему показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства, відмінність якої в тому, що вона містить 6 блоків оцінки в межах яких зазначені фінансові показники. У процесі здійсненого нами вибору показників до складу системи основними аргументами (критеріями) ми вважали їх достатність для отримання об'єктивної оцінки та виключення дублювання.

б. Здійснено комплексну аналітичну оцінку фінансового потенціалу будівельних підприємств ТОВ «ПОДІЛЛЯ-ІНВЕСТ СІТІ»⁵, ТОВ «Геліос-Плюс» та ТОВ «Інвестиційна будівельна компанія Поділля» та на основі результатів оцінювання і на підставі побудованого організаційного механізму вибору фінансової стратегії підприємства (рисунок 3.1) здійснено вибір фінансової стратегії для будівельних підприємств. Таким чином, у роботі дістали подальшого розвитку процеси оцінки фінансового потенціалу та формування фінансової стратегії підприємства шляхом імплементації системи показників аналізу, розрахунку інтегрального показника рівня фінансового потенціалу і механізму вибору фінансових стратегій для будівельних підприємств м. Хмельницького. Досліджувані підприємства одержали можливість формувати пакет управлінських рішень щодо подальшого свого фінансового розвитку.

⁵ Результати дослідження впроваджені у діяльність будівельного підприємства ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ» (довідка про впровадження від 10.01.2019 р.)

Список використаних джерел

1. Ільїна К. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку підприємства / К. Ільїна // Формування ринкової економіки в Україні. – 2014. – Вип. 19. – С. 256–261.
2. Демчишак Н. інвестиційний та фінансовий потенціал в умовах відкритості економіки: специфіка формування / Н. Демчишак // Вісник ЛНУ. – 2016. – № 41. – С. 156–164.
3. Пробоїв О. А. Формування та нарощування стратегічного потенціалу підприємства інструментами фінансового інжинірингу, теоретико-методологічні аспекти: монографія / О. А. Пробоїв, [НАН України, інститут економіки промисловості]. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2010. – 235 с.
4. Семенов Г. А. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г. А. Семенов, О. В. Яровская // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 137–141.
5. Маринич І. А. Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства / А. Маринич, І. І. Дзіковський // Науковий вісник. – К. : НЛТУ України, 2013. – Вип. 20. – С. 105–108.
6. Кирилова Л. І., Тодорова Д. Д. Фінансовий потенціал підприємства та його складові / Л. І. Кирилова, Д. Д. Тодорова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – № 2. – С. 298–301.
7. Стецюк П. А. Методичні аспекти оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств / П. А. Стецюк // Вісник Сумського аграрного національного університету. – 2012. – № 1. – С. 11–17.
8. Гузенко Т. С. Фінансовий потенціал розвитку сільськогосподарських підприємств / Т. С. Гузенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Сер.: Фінанси і кредит. – 2015. – № 1. – С. 25–28.
9. Мойсеєнко І. П. Аналіз фінансового потенціалу підприємства / І. П. Мойсеєнко // Науковий вісник. – 2016. – № 5. – С. 201–206.

10. Соколов А.В. Потенциал промышленного предприятия: оценка и управление с системных позиций// Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. – Кемерово: Кемеровский государственный университет. – 2007. – 23 с.
11. Мірошніченко В.О. Удосконалення управління фінансовим потенціалом аграрних підприємств / Мірошніченко В.О. // «Економіка і фінанси». – 2018. – № 3. – с. 42-50.
12. Гнип Н.О. Формування фінансового потенціалу підприємства за джерелами фінансування / Н.О. Гнип // Інноваційна економіка. – 2011. – № 5. – С. 270 – 274.
13. Боронос В. Г. Аналіз теоретико-методологічних засад фінансового потенціалу / В. Г. Боронос // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 32. – С. 22–26.
14. Железняк В. Структурна характеристика економічного потенціалу підприємства / В. Железняк // Економіка. – 2014. – № 5 (105). – С. 22–26.
15. Калашнікова Т. В. Фінансовий стан підприємства: сутність та оцінка / Т. В. Калашнікова // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2015. – Вип. 3. – С. 115–118.
16. Мельник І. І. Оцінка та діагностика фінансового потенціалу підприємств / І. І. Мельник // Економічний простір. – 2014. – № 20. – С. 190–199.
17. Офіційна сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Гензера О.О. Система факторів впливу на рівень фінансового потенціалу підприємства / О.О. Гензера, Д.О. Гензера, Н.А. Хрущ // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2 / ред. Кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. Ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2018. – С. 47-49.

19. Гензера О.О. Прибутковість підприємств в Україні: сучасний стан та перспективи підвищення / О.О. Гензера, Л.А. Приступа // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 1 / ред. Кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. Ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2018. – С. 36-38.
20. Гензера О.О. Фінансовий леверидж та його значення в управлінні фінансами підприємства / О.О. Гензера, Д.О. Гензера // Вінниця, Осінні наукові читання, збірник наукових праць. XXII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 28 вересня 2018 року. – Ч.1. – С. 47-52.
21. Діагностика фінансового стану корпорації в умовах динамічного зовнішнього середовища / М. Кужелев, В. Меженська // Схід. – 2012. – № 1 (115). – С. 62-67.
22. Кужелев М. Формирование механизма обеспечения финансовой безопасности корпорации / Кужелев М. // Схід. – 2013. – № 4 (124). – С. 44-48.
23. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання [Текст] : монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, [та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2007. – 286 с.
24. Селіверстова Л.С. Фінансовий аналіз: Навч. метод. Посіб. / Л.С. Селіверстова, О.В. Скрипник; за загальною редакцією С. М. Безрутченка. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 274 с.
25. Ковалев В. В. Финансовый анализ : Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В. В. – [2-е изд., перераб. И доп.]. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 512 с.
26. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч. посіб / Івахненко В. М. – [3-тє вид., перероб. І доп.] – К. : Знання-Прес, 2002. – 190 с.
27. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. Посібник / Ізмайлова К. В. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.
28. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. Посіб / Савицька Г. В. – [2-ге вид., випр. І доп.]. – К. : Знання, 2005. – 662 с.

29. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Тарасенко Н. В. – [2-ге вид., стер.]. – К. : Алерта, 2003. – 485 с.
30. Риполь-Сарагоси Ф. Б. Основы финансового и управленческого анализа / Риполь-Сарагоси Ф. Б. – М. : ПРИОР, 2000. – 224 с.
31. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / Жак Ришар ; пер. с англ. Л. П. Белых. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 375 с.
32. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : Монографія / Лахтіонова Л. А. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
33. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. Посібник / Терещенко О. О. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
34. Фінансовий аналіз : навч. Посіб. / [Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
35. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С., Негашев Е. В. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.
36. Шиян Д. В. Фінансовий аналіз : навч. Посібн. / Д. В. Шиян, Н. І. Строченко – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
37. Холт Роберт Н. Основы финансового менеджмента / Н. Роберт Холт. – М.: Дело, 1993. – 128 с.
38. Хрущ Н.А. Інтегральна оцінка рівня фінансового потенціалу підприємств у сфері телекомунікацій / Н.А. Хрущ, М.В. Желіховська // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 6, т. 2. – С. 304-307.
39. Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посібник / Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбатюк М. І. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
40. Григорук П. М. Методи побудови інтегрального показника / П. М. Григорук, І. С. Ткаченко // Бізнес-Інформ. – 2012. – №4 (411). – С. 34-38.
41. Хрущ Н.А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації: монографія / Н.А. Хрущ, М.В. Желіховська; [за наук. ред. д.е.н., проф. Н.А. Хрущ]. – К.: Освіта України, 2010. – 315 с.

42. Jonathan Calof , Gregory Richards , Jack Smith Foresight, Competitive Intelligence and Business Analytics — Tools for Making Industrial Programmes More Efficient // Форсайт. 2015. №1 (eng). С. 68-81.

43. Куліш Г.П. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки / Г.П. Куліш, В.В. Чепка // Статистика України. 2017. № 1. С. 29-35.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1 – Класифікація підходів щодо сутності поняття «фінансовий потенціал» (систематизовано авторами)

Автор	Трактування
Ресурсний підхід	
Льїна К. [1, с. 256]	Сукупність можливостей підприємства, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів.
Демчишак Н. [2, с. 200]	Забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільність їх розміщення та ефективність використання.
Пробоїв О. А. [3, с. 17]	Здатність до оптимізації фінансової системи із залучення та використання фінансових ресурсів.
Семенов Г. А. [4, с. 137]	Обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат.
Маринич І. А. [5, с. 105]	Фінансовий потенціал включає окремі складові фінансових ресурсів підприємства, а саме – статутний, додатковий і резервний капітали, цільове фінансування, фонди накопичення, оборотні активи тощо.
Результативний підхід	
Кирилова Л. І. [6, с. 298]	Фінансовий потенціал створює фундамент для трансформації наявного у підприємства ресурсного потенціалу в конкретні результати господарської діяльності підприємства.
Стецюк П. [7, с.12]	Фінансовий потенціал – сукупність фінансових ресурсів, з приводу яких на підприємстві виникають відповідні організаційно-економічні відносини, які в кінцевому рахунку спрямовані на забезпечення його високоефективного та прибуткового функціонування.
Гузенко Т. С. [8, с. 25]	Фінансовий потенціал – це сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію і нарощування економічного потенціалу з метою максимізації прибутку.
Погорелов Ю. А. [9, с. 298]	Фінансовий потенціал – сукупність фінансових ресурсів, що беруть участь у виробничо-господарській діяльності; він характеризується можливістю їх залучення для фінансування майбутньої діяльності і певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.

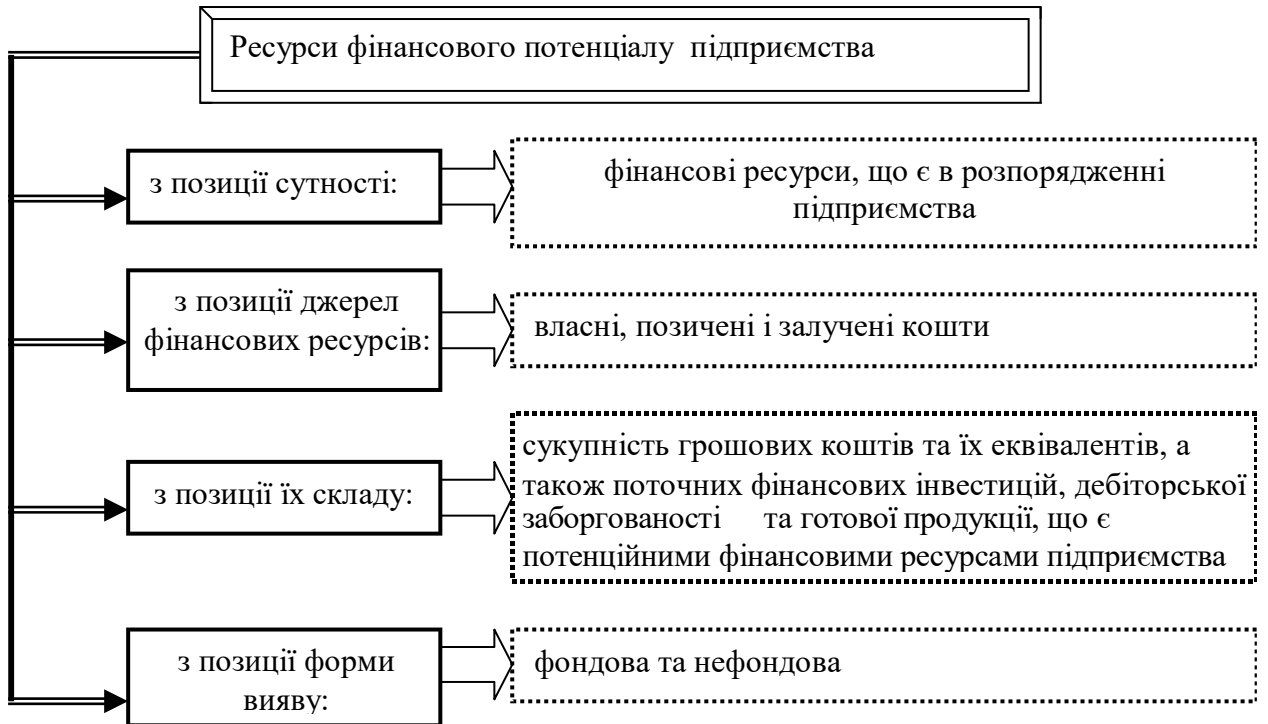

Рисунок А.1 – Наявні ресурси фінансового потенціалу підприємства

(Складено авторами за даними [11])

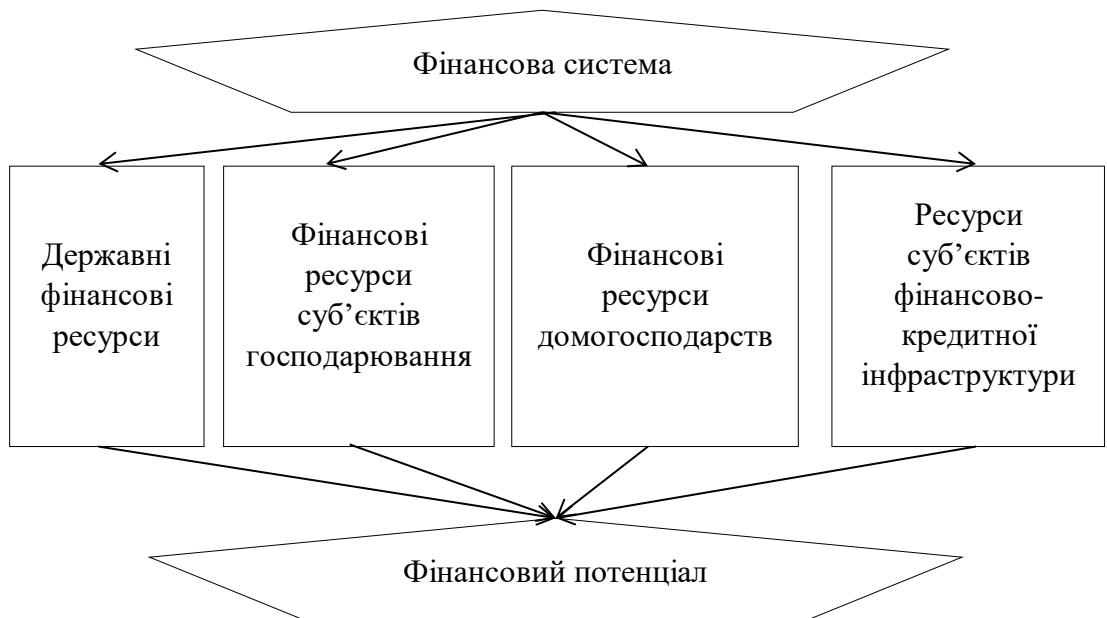

Рисунок А.2 – Фінансовий потенціал у загальній структурі фінансової системи

(Складено авторами за даними [13, с. 28; 11, с. 48])

Додаток Б

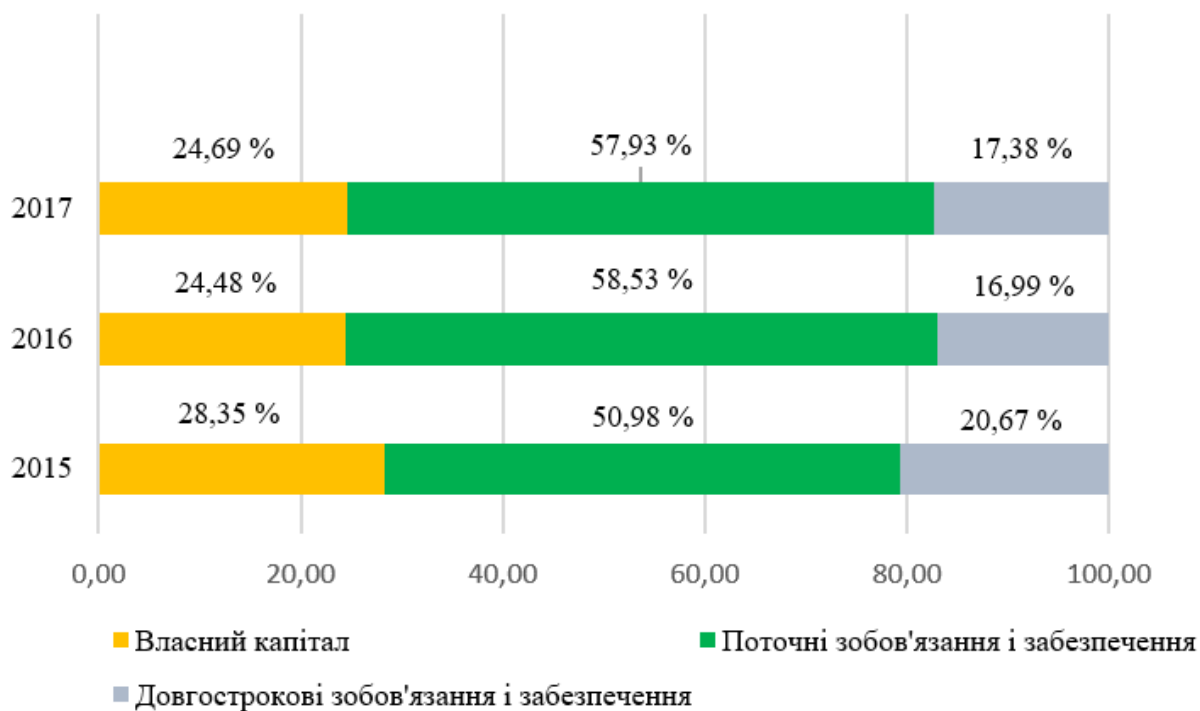

Рисунок Б.1 – Структура фінансових ресурсів підприємств України в 2015–2018 роках (систематизовано та побудовано авторами)

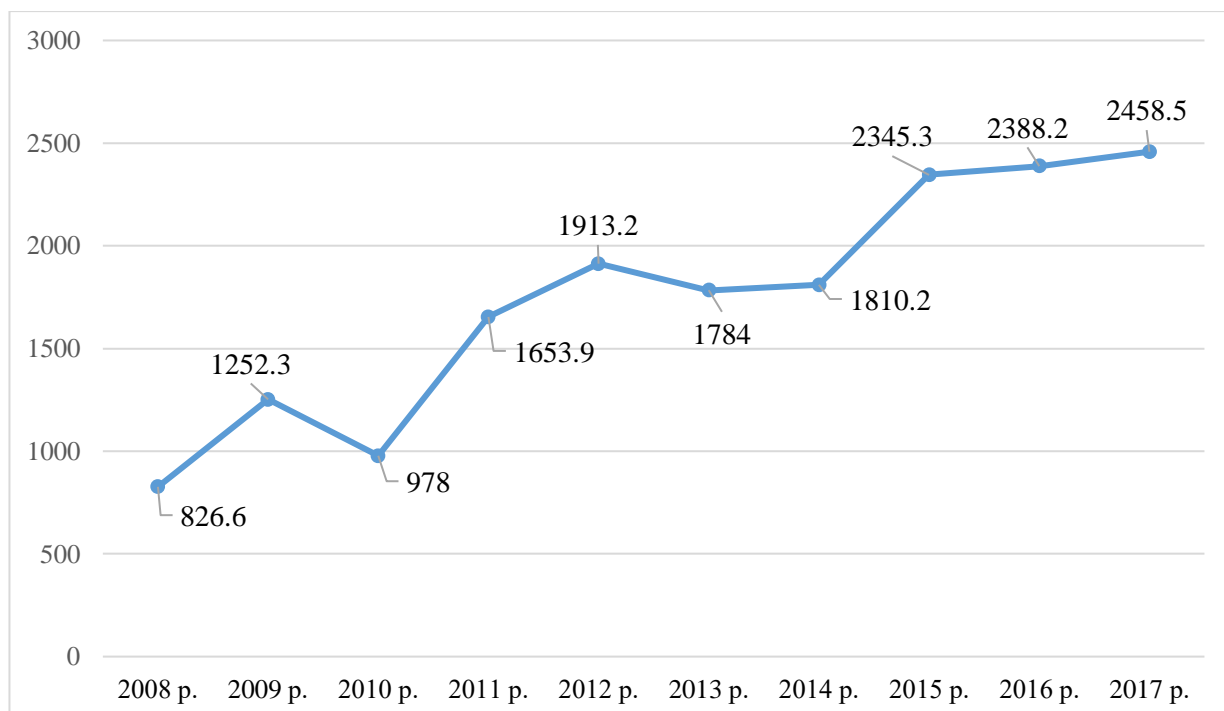

Рисунок Б.2 – Динаміка власного капіталу підприємств України в 2008-2018 роках (систематизовано та побудовано авторами)

Таблиця Б.1 – Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств України в 2010-2018 роках (систематизовано авторами)

Роки	Чистий прибуток (збиток), млн. грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн
2010	13906,1	57,3	155197,6	42,7	141291,5
2011	67797,9	63,5	208896,3	36,5	141098,4
2012	35067,3	63	210607,6	37	175540,3
2013	-22839,7	65	179259,6	35	202099,3
2014	-590066,9	65,5	202704,5	34,5	792771,4
2015	-373516	73,3	352980,4	26,7	726496,4
2016	29705	73	396745,4	27	367040,4
2018	168752,8	72,4	515460,6	27,6	346707,8

Таблиця Б.2 - Тракткування авторами кількості та наповненості груп фінансових коефіцієнтів у ході аналізу фінансового стану підприємства (систематизовано та побудовано авторами)

Автор (джерело)	Групи та їх наповненість
Холт Роберт Н. [37, с. 24]	1) ефективності виробничої діяльності; 2) ліквідності; 3) фінансової стійкості.
Шеремет А.Д. та Негашев Є.В. [35, с. 180]	1) оцінки прибутковості господарської діяльності; 2) ефективності управління; 3) ділової активності; 4) ліквідності і фінансової стійкості.
Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Тарасенко Н.В. а ін. [29]	1) ділової активності; 2) фінансової стійкості; 3) платоспроможності та ліквідності; 4) дебіторської та кредиторської заборгованості; 5) прибутковості (рентабельності) діяльності підприємства.
Тарасенко Н.В. [32, с. 221-222]	1) структури капіталу; 2) ефективності використання капіталу та прибутковості (рентабельності капіталу); 3) інтенсивності використання капіталу та оборотності капіталу; 4) платоспроможності капіталу та коефіцієнти ліквідності; 5) фінансової стійкості (структури капіталу,
Савицька Г.В. [23, с. 36-43]	1) оцінки майнового стану; 2) прибутковості; 3) ліквідності та платоспроможності; 4) фінансової стійкості та стабільності підприємства; 5) рентабельності підприємства; 6) ділової активності.
Ізмайлова К.В. [27, с. 18-20, 126-141]	1) оцінки майнового стану; 2) ділової активності (ресурсовіддачі, оборотності капіталу, трансформації активів); 3) рентабельності; 4) фінансової стійкості; 5) платоспроможності (ліквідності); 6) позиція підприємства на ринку цінних паперів.
Чумаченко М.Г., Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатюк М.І. [39, с. 207]	1) балансу; 2) майна і джерел його утворення (актив і пасив); 3) ліквідності та платоспроможності; 4) фінансової стабільності; 5) оборотності оборотних коштів; 6) руху коштів; 7) дебіторської та кредиторської заборгованості; 8) використання капіталу.

Додаток В

Система показників аналізу та оцінки фінансового потенціалу підприємства (систематизовано та побудовано авторами)

До показників аналізу майнового стану підприємства відносяться такі показники:

1.1) коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів; 1.2) коефіцієнт мобільності активів; 1.3) коефіцієнт зносу основних засобів; 1.4) фондвіддача; 1.5) фондомісткість; 1.6) коефіцієнт вибуття основних засобів; 1.7) коефіцієнт оновлення основних засобів; 1.8) частка основних засобів в активах; 1.9) частка довгострокових фінансових інвестицій в активах.

Показниками, що свідчать про рівень ділової активності підприємства є: 2.1) ресурсвіддача; 2.2) коефіцієнт оборотності мобільних коштів; 2.3) коефіцієнт оборотності запасів; 2.4) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; 2.5) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; 2.6) коефіцієнт оборотності готової продукції; 2.7) коефіцієнт оборотності власного капіталу; 2.8) період одного обороту обігових коштів; 2.9) період одного обороту запасів; 2.10) період погашення дебіторської заборгованості; 2.11) період погашення кредиторської заборгованості; 2.12) період операційного циклу; 2.13) період фінансового циклу.

До показників фінансової стійкості підприємства входять наступні показники: 3.1) коефіцієнт автономії (фінансової незалежності); 3.2) коефіцієнт фінансової залежності; 3.3) коефіцієнт заборгованості; 3.4) коефіцієнт фінансової стабільності; 3.5) коефіцієнт фінансової напруги; 3.6) коефіцієнт маневреності власного капіталу; 3.7) коефіцієнт покриття запасів і витрат; 3.8) коефіцієнт фінансового ризику (левериджу).

Показниками, що вказують на рівень платоспроможності та ліквідності підприємства є: 4.1) коефіцієнт абсолютної ліквідності; 4.2) коефіцієнт швидкої ліквідності; 4.3) коефіцієнт покриття; 4.4) коефіцієнт загальної платоспроможності; 4.5) коефіцієнт критичної оцінки.

До показників рентабельності (прибутковості) підприємства відносяться такі показники: 5.1) рентабельність продажу; 5.2) загальна рентабельність підприємства; 5.3) чиста рентабельність всього капіталу (рентабельність інвестицій (ROI)); 5.4) чиста рентабельність акціонерного капіталу (чиста рентабельність власного капіталу (ROE)); 5.5) чиста рентабельність підприємства; 5.6) чиста рентабельність реалізованої продукції; 5.7) термін окупності інвестицій; 5.8) термін окупності акціонерного капіталу.

Показниками оцінки ринкової активності підприємства є наступні: 6.1) дохід (чистий прибуток) на акцію; 6.2) дивіденд на акцію; 6.3) дивідендний вихід; 6.4) коефіцієнт котирування акцій; 6.5) ціна акції; 6.6) дивідендна дохідність акції; 6.7) зміни у добробуті акціонерів.

Таблиця В.1 – Аналіз показників майнового стану підприємства (розраховано авторами за матеріалами ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ»)

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
	2016	2017	2018	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Співвідношення оборотних та необоротних активів	381,35	146,76	122,46	-24,30	-258,89	83,44	32,11
Коефіцієнт приросту майна	1,01	1,18	0,48	-0,69	-0,53	41,18	47,79
Коефіцієнт мобільності майна	0,04	0,01	0,00	-0,01	-0,03	41,01	10,17
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,50	0,41	0,35	-0,06	-0,16	84,32	69,01
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,50	0,41	0,34	-0,07	-0,16	83,84	68,13
Частка основних засобів в активах	0,00	0,01	0,01	0,00	0,01	119,68	309,69
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,87	0,59	0,51	-0,07	-0,36	87,27	58,72
Коефіцієнт оновлення основних засобів	-0,14	0,34	0,21	-0,13	0,36	62,81	-147,01
Частка довгострокових фінан. інвестицій в активах	0	0	0	-	-	-	-
Частка оборотних виробничих активів	0,50	0,41	0,34	-0,07	-0,16	83,73	67,76
Коефіцієнт мобільності активів	381,35	146,76	122,46	-24,30	-258,89	83,44	32,11

Таблиця В.2 – Аналіз показників ділової активності підприємства (розраховано авторами за матеріалами ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ»)

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
	2016	2017	2018	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Фондовіддача	741,38	247,68	111,87	-135,82	-629,51	45,16	15,09
Загальний оборот капіталу (ресурсовіддача)	1,94	1,68	0,91	-0,77	-1,03	54,06	46,73
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	1,94	1,69	0,91	-0,77	-1,03	54,13	46,99
Коефіцієнт оборотності запасів	5,29	4,58	2,59	-1,99	-2,69	56,60	49,02
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	35,29	27,53	7,32	-20,22	-27,98	26,57	20,73
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	7,29	4,25	2,92	-1,32	-4,37	68,87	40,10
Період одного обороту обігових коштів	185	213	394	181	209	185	213
Період одного обороту запасів	68	79	139	60	71	177	204
Період погашення дебіторської заборгованості	10	13	49	36	39	376	482
Період погашення кредиторської заборгованості	106	118	249	131	143	211	236
Період операційного циклу	78	92	188	96	110	205	240
Період фінансового циклу	-27	-26	-61	-34	-33	230	222

Таблиця В.3 – Аналіз показників фінансової стійкості підприємства (розраховано авторами за матеріалами ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ»)

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
	2016	2017	2018	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,27	0,39	0,31	-0,08	0,04	78,49	116,55
Коефіцієнт фінансової залежності	3,76	2,53	3,23	0,69	-0,53	127,41	85,80
Коефіцієнт заборгованості	2,86	1,53	2,23	0,69	-0,64	145,28	77,77
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,35	0,65	0,45	-0,20	0,10	68,83	128,58
Коефіцієнт фінансової напруги	0,76	0,61	0,69	0,08	-0,07	114,03	90,64
Коефіцієнт мобільності	381,35	146,76	122,46	-24,30	-258,89	83,44	32,11
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	3,75	2,52	3,20	0,69	-0,55	127,24	85,33
Коефіцієнт покриття запасів і витрат	1,99	2,45	2,92	0,47	0,93	119,28	146,78
Коефіцієнт довгострокового залучення позичкових коштів	0	0	0	-	-	-	-
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0	0	0	-	-	-	-

Таблиця В.4 – Аналіз показників платоспроможності та ліквідності підприємства (розраховано авторами за матеріалами ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ»)

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
	2016	2017	2018	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,02	0,01	-0,01	-0,04	35,91	11,16
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,65	0,97	0,94	-0,03	0,29	97,36	145,10
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,31	1,64	1,44	-0,20	0,13	87,58	109,72
Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,31	1,65	1,45	-0,20	0,14	87,70	110,32
Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,05	0,22	0,25	0,03	0,20	113,29	486,70
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0	0,20	0,24	0,04	0,24	119,32	-

Таблиця В.5 – Аналіз показників рентабельності підприємства(розраховано авторами за матеріалами ТОВ «ПОДІЛЛЯ ІНВЕСТ СІТІ»)

Показники	Роки, %			Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
	2016	2017	2018	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Чиста рентабельність всього капіталу	1,68	2,40	3,21	0,82	1,53	134,08	191,36
Чиста рентабельність інвестиційного капіталу	5,11	6,77	9,34	2,58	4,23	138,05	182,84
Термін окупності інвестицій	5,11	6,77	9,34	2,58	4,23	138,05	182,84
Термін окупності акціонерного капіталу	19,57	14,78	10,70	-4,07	-8,87	72,44	54,69
Загальна рентабельність підприємства	19,57	14,78	10,70	-4,07	-8,87	72,44	54,69
Чиста рентабельність підприємства	1,68	2,92	3,92	1,00	2,24	134,07	233,34
Рентабельність обсягу продажу	1,68	2,40	3,21	0,82	1,53	134,08	191,36
Операційна рентабельність реалізованої продукції	9,24	13,10	12,31	-0,79	3,07	93,97	133,19
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,65	1,27	3,62	2,35	2,97	284,44	558,44

Таблиця В. 6 – Сутність та характеристика фінансових стратегій підприємства
(систематизовано авторами)

Вид (тип) стратегії	Сутність та характеристика
Експансійна (стратегія розширення)	обирають коли підприємство веде так звану агресивну політику: планує придбання (поглинання) інших підприємств, розширення виробництва, захоплення значної частки ринку, вихід на нові ринки збуту. Застосування стратегії є доцільним, якщо продукція підприємства перебуває на стадії запровадження, становлення чи піднесення і підприємство має достатній трудовий та фінансовий потенціали для здійснення перелічених вище заходів. У даному випадку підприємство активно залучає кредити, здійснює реальні і фінансові інвестиції в інвестиційнопривабливі об'єкти, витрачає значні кошти на рекламу, скорочує розмір дебіторської заборгованості, підвищує обіговість капіталу, тощо.
Стратегія поступового розвитку	передбачає спрямування підприємства на поступове нарощення обсягів діяльності, зростання прибутковості та покращення його основних фінансових і виробничо-економічних показників й характеристик, забезпечення стабільного фінансового стану. Фінансовий аспект стратегії полягає у визначенні оптимального рівня співвідношення залучених і власних коштів для підтримки поточної платоспроможності підприємства на належному рівні, зростанні рівня рентабельності продукції (послуг) за рахунок зниження її собівартості, збільшення обіговості обігових коштів, тощо.
Захисна стратегія	передбачає незначне зменшення виробничих потужностей, часткове чи повне згортання інвестиційної та інноваційної діяльності з метою збереження певного рівня прибутковості і фінансової стійкості підприємства при негативному впливі на його діяльність ендогенних та екзогенних чинників (факторів).
Стабілізаційна стратегія	застосовується у разі тимчасової втрати підприємством платоспроможності, порушення структури балансу, погіршення показників діяльності. У такій ситуації потрібно проаналізувати виробничо-господарську діяльність підприємства за декілька попередніх періодів, виявити проблемні місця і причини їх виникнення, окреслити основні шляхи їх вирішення та визначити низку стабілізаційних заходів.
Антикризова стратегія	реалізовується коли підприємство перебуває у кризовому стані та потребує санації. Передбачає комплекс заходів, які спрямовані на відновлення платоспроможності (ліквідності), кредитоспроможності, стабілізацію його фінансового стану. Підприємству потрібно особливу увагу звернути на оптимальне використання наявних ресурсів, забезпечення стабільного зниження вартості використовуваного капіталу, зменшення дебіторської заборгованості, скорочення матеріальних витрат, продаж або здачу в оренду нерентабельних основних фондів, тощо. Крім того підприємство має здійснювати пошук шляхів виходу з кризового стану.